



## تأثیر مکان آموزش بر نگرش دانش آموختگان معماری معاصر ایران از منظر توجه به

### شاخص‌های هویت ساز ایرانی - اسلامی

علی پردل<sup>۱</sup>، احمد میرزا کوچک خوشنویس<sup>۲</sup>

۱- دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، دانشکده فنی مهندسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- استادیار پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، گروه بناها، پژوهشکده ابنیه و بافتهای فرهنگی و تاریخی، تهران، ایران

[ali.pordell@gmail.com](mailto:ali.pordell@gmail.com)  
[a.m.khoshnevis@gmail.com](mailto:a.m.khoshnevis@gmail.com)

#### چکیده

گرایش به هویت و تلاش برای دستیابی به یک معماری با هویت، جریانی کلیدی در معماری معاصر کشورهای اسلامی به شمار می رود. اما مسئله امروز دانشکده های معماری ما عدم وجود کیفیات فضایی و عدم توجه به شاخص های هویت ساز ایرانی-اسلامی در معماری آنها است. هدف از این پژوهش پاسخ به این سوال است که این شاخص ها و معیارها چیست و چه تاثیری بر نگرش دانشجویانی دارد که در این مکان های آموزشی به تحصیل معماری می پردازند؟ آیا توجه به این شاخص های هویت ساز در آثار معماری فارغ التحصیلان معماری معاصر ایران قابل مشاهده است؟ برای پاسخ به این پرسش ها با بررسی مبانی نظری، در ابتدا ویژگی های هویتی در بهره گیری از معماری ایرانی اسلامی برشمرده سپس مصادیق و نحوه تجلی این شاخص ها بر پایه دیدگاه صاحب نظران تشریح شده است. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نوع کیفی است که با مطالعه منابع کتابخانه ای و سپس تحلیل داده ها به شیوه منطقی صورت گرفته است. در مرحله بعد از تطبیق این شاخص ها با ویژگی معماری نمونه موردی انتخابی، نتیجه گیری در خصوص وجود یا عدم وجود هویت ایرانی اسلامی در مکان های آموزش معماری و تاثیر آن بر نگرش و آثار دانش آموختگان معماری حاصل شده است.

#### واژه های کلیدی

مکان آموزش، شاخص های هویت ساز، معماری ایرانی-اسلامی، معماری معاصر ایران

#### مقدمه:

گرایش به هویت و تلاش برای دستیابی به یک معماری با هویت، جریانی کلیدی در معماری معاصر کشورهای اسلامی به شمار می رود. فعالیت های فرهنگی و سیاسی در سال های اخیر بیش از هر زمان دیگر بر احیاگرایی و هویتگرایی متمرکز شده است. (مهدوی نژاد، ۱۳۹۳)

مسئله امروزی مدارس ما عدم وجود کیفیات فضایی در معماری آنها در قیاس با مدارس سنتی است. بدین معنا که در معماری مدارس امروز، کیفیات مدارس سنتی وجود ندارند و در مقابل عناصر دیگر جایگزین شدند. با توجه به مطالعات انجام شده در موضوع مدارس ایران، بررسی هایی درباره ساختار آن صورت گرفته است. با نگاهی به معماری ایرانی-اسلامی و پیشینه این تفکر، به مولفه هایی مشترک و برخاسته از الگوی زندگی و شیوه زیست مردمان این سرزمین برمی خوریم، موضوعی که امروزه در معماری کشور دیده نمی شود. از طرفی فضاهای آموزشی که در تفکر ایرانی و اسلامی فضاهایی مقدس و دارای شان ویژه ای بوده اند، هم به لحاظ طراحی و هم به لحاظ ارتباط متقابل با موضوع آموزش از جایگاه خاص و تاثیر متقابلی برخوردار بوده و همواره در حال تکامل و پیوستگی بودند. (گرکانی، ۱۳۹۸)



اهمیت و تأثیر شیوه های آموزش معماری بر روند طراحی دانشجویان این رشته و تأثیر آن بر محصول معماری آنان نیز بر کسی پوشیده نیست؛ به این معنا که آموزش متناسب و اصولی در کنار استعداد دانشجویان و مکان یادگیری، میتواند در موفقیت اثر معماری نقش داشته باشد. در سال های اخیر، شاهد نوعی ناهمگونی در آثار معماری فارغ التحصیلان معماری در ایران هستیم که با آشفتگی و عدم برخورداری از هویتی ایرانی - اسلامی، در آثار معماری معاصر معماران جوان ایرانی، خود را نشان می دهد. منظور از موفقیت یک اثر معماری، رعایت تناسبات هویت ملی، فرهنگی و اقلیمی در کنار دانش مهندسی است، چنانکه به وحدتی مشخص برسد. عیسی حجت، این وحدت موجود در آثار فاخر معماری ایرانی-اسلامی را در فطرتگرایی معماری سنتی دانسته و معتقد است معماری، محصول مشترک فطری در میان جامعه انسانی است (عیسی حجت، ۱۳۹۳).

در گذشته، آموزش معماری به شکل فردی بوده است و متمرکز بر توسعه توانایی های فردی وی شکل میگرفته است. (Boyer, 1990) در این رویکرد دانشجویان معماری با شیوهای تربیت می شدند که در تضاد باماهیت جمعی و گروهی پروژه های معماری بود که قرار است با آن روبرو شوند (Crosbie, 1995)

**ضرورت:** با بررسی پژوهش های انجام شده در حوزه آموزش طراحی معماری بنظر می رسد که آن قدر که به نقش شیوه ها و مکاتب آموزش معماری توجه شده است به نقش مکان آموزش معماری در ارتقاء نگرش دانشجویان معماری به هویت ملی و فرهنگی کمتر پرداخته شده است. در این پژوهش با فرض تأثیر مکان آموزش بر ارتقاء هویت ملی - فرهنگی در نگرش دانشجویان معماری به عنوان متغیر های اصلی و وابسته، ابعاد مختلف آن مورد بررسی قرار میگیرد.

**هدف پژوهش:** هدف اصلی این پژوهش این است که با بررسی مبانی نظری، شاخصه های بهره گیری از معماری ایرانی - اسلامی شناسایی و سپس با بررسی نمونه موردی، تأثیر مکان یادگیری معماری را بر آثار معماران معاصر مورد بررسی قرار گیرد.

### سوال تحقیق:

- ۱- مکان آموزش معماری چه تأثیری بر نگرش دانشجویان معماری به هویت ایرانی - اسلامی دارد؟
- ۲- شاخصه های بهره گیری از معماری ایرانی - اسلامی، شامل چه مولفه هایی می باشد؟

### ۱- روش تحقیق:

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نوع کیفی است که با مطالعه منابع کتابخانه ای و سپس تحلیل داده ها به شیوه منطقی صورت گرفته است. در ابتدا ویژگی های هویتی در بهره گیری از معماری ایرانی اسلامی برشمرده سپس مصادیق و نحوه تجلی این شاخص ها بر پایه دیدگاه صاحب نظران تشریح شده است در مرحله بعد از تطابق این شاخص ها با ویژگی معماری نمونه موردی انتخابی نتیجه گیری در خصوص وجود یا عدم وجود هویت ایرانی اسلامی در مکان های آموزش معماری و تأثیر آن بر نگرش و آثار دانش آموختگان معماری حاصل شده است.



## ۲- پیشینه تحقیق:

در رابطه با معماری مدارس در ایران به طور ویژه، نویسندگان متعددی از جمله پیرنیا، معماریان، کیانی، قبادیان و هیلن براند نیز نکاتی آورده شده است. اما ایشان اغلب به سیر تاریخی و معماری اندام های مدرسه اشاره کرده اند. مقالاتی نیز در این زمینه و در رابطه با نظام آموزشی صرف، تزئینات مدارس، رابطه ی فضای آموزشی و عبادی در مسجد مدرسه ها و... تألیف شده است ولی هیچ کدام از منظر مفهوم آموزش و تأثیر معماری مکان آموزش بر دانشجویان معمار سخن نگفته اند.

## ۳- مفهوم آموزش:

در لغت نامه دهخدا، آموزش عبارت است از عمل آموختن و تعلیم دادن (دهخدا، ۱۳۸۲). همچنین آموزش به معنی آموختن، یاد دادن و تعلیم و تربیت است. بنا به تعریفی، تربیت مترادف تزکیه و هدایت می باشد. در حالی که تعلیم به مفهومی اطلاق می شود که شامل فعالیت های دستگاه آموزشی است؛ که علامه طباطبایی آن را یکی از شئون پیامبر اسلام (ص) می داند. تعلیم، هدایت و ارشاد ذهن فراگیر به وسیله معلمی آگاه است تا مطالبی را که فراگیری آنها برای دانش آموز دشوار است، بیاموزد؛ بنابراین، تعلیم آسان کردن راه و نزدیک کردن مقصد است؛ نه ایجاد کردن آنها. (طباطبایی، ۱۳۶۳)

## ۴- معماری ایرانی - اسلامی:

به طور کلی، مفاهیم بنیادین زیر را برای معماری و شهرسازی ایرانی اسلامی می توان برشمرد: مرکزیت، نظم و نظام، تعادل، کمال لگرای، تنوع، هماهنگی با طبیعت، حفظ حریم و حرمت اشخاص و خانواده (حرمت و محرمیت)، پرهیز از اسراف، کمال، چند کارکردی بودن فضا و عناصر شهری و آرامش معماری دوران اسلامی علاوه بر ظاهری زیبا که با استفاده از تزئینات اصیل بدان دست یافته بود، باطنی عمیق و انسانی و با صفا دارد. همچنین معماری این دوره ضمن رعایت دستاوردهای علوم تجربی با روح و دل انگیز است به این معنا که حس، عقل و روح را تغذیه می کند. معماری اسلامی ایران به مثابه یکی از کارآمدترین ابزار خلق فضا، نه تنها می تواند راهگشای معماران جوان این سرزمین در دوران معاصر باشد بلکه به سبب تکیه بر اصول و باورهای معنوی مردمان این سرزمین، می تواند در کنار فناوری های جدید در تعریف ژرف ساخت های نظر، الگوی مناسب و پیشرو برای نیازهای روزآمد ایران اسلامی، مورد استفاده و بهره برداری قرار گیرد. در ترکیب فرهنگ اسلامی-ایرانی، جهان بینی اسلامی شکل می گیرد که به احیای هویت نظر دارد. این جهان بینی با تأثیر از مفهوم سرزمین و آداب و رسوم ایرانی در نهایت می تواند به شکل گیری معماری ایرانی - اسلامی بیانجامد. (گورکانی، ۱۳۹۸)

## ۵- تاریخچه آموزش معماری در ایران:

حمایت رضاخان از آموزش و پرورش به همراه تمایلات ملی گرایانه اش، منطق لازم برای تاسیس دانشگاه هنرهای زیبا در



دانشگاه تهران و آغاز نظام اعطای اعتبار حرفه‌ای را فراهم کرد. بنابراین در سال ۱۳۱۷ مدرسه عالی معماری در وزارت پیشه و هنر تاسیس و در سال ۱۳۲۰ به نام مدرسه هنرهای زیبا جزئی از دانشگاه تهران شد. آموزش اندیشه‌ها و سبک‌های معماری مدرن زمینه و عاملی برای رواج این سبک‌ها فراهم آورد.

مفهوم آموزش معماری در دنیای سنتی تفاوت‌های عمده بسیاری با مفهوم آموزش معماری در دنیای مدرن و امروزی دارد و همین موجب تفاوت ساختاری آنها می‌شود. تا پیش از اسلام در ایران، عموماً آموزش معماری برای عموم مردم به شیوه تجربی و نقل سینه به سینه انجام می‌شد و همه فرصت و اجازه یادگیری آن را نداشتند. معمولاً حرفه‌ها بین افراد یک خاندان یا خانواده منتقل می‌شد و گذار از یک طبقه اجتماعی به طبقه دیگر صورت نمی‌گرفت. (خانی زاده، ۱۳۹۴)

نخستین استادان دانشکده معماری دانشگاه ملی ایران شیوه‌های از آموزش معماری اختیار کردند که ناگزیر از شیوه دانشکده‌های موجود در ایران و اروپا متأثر بود؛ به ویژه دانشکده‌هایی که آنان در آنجا معماری را آموخته بودند: دانشکده هنرهای زیبای تهران، دانشگاه در و دانشکده معماری دانشگاه رم؛ و نیز مدرسه هنرهای زیبای پاریس (بوزار) که نظام آموزشی دانشکده هنرهای زیبا از آنجا گرفته شده بود.

## ۵-۱- مراحل تحول آموزش معماری در ایران:

آموزش معماری در ایران سه مرحله مشخص را از سر گذرانده است. در دوره آغازین که دانشکده تاسیس شد، شیوه آموزش بوزاری حاکمیت تام داشت. همه توجه به نقش و اهمیت معماری ایران به طراحی از روی چند نقش و سرستون تحت جمشید ختم می‌شد. در مرحله دوم نظام آموزش بوزاری به شیوه آمریکایی تغییر یافت. گروهی از معماران تحصیلکرده ایتالیا نیز به تدریس در دانشکده پرداختند که نظرات و شیوه خاص خود را به پیش می‌بردند. مرحله سوم پس از بروز انقلاب در ایران شکل گرفت. دگرگونی در همه شئون به وجود آمد و در سالهای اخیر کوشش‌هایی به عمل آمده است تا نظم و اصولی خاص در آموزش معماری ایران پدید آید. به طوری که توجه به معماری گذشته در حال پا گرفتن است. (سلیمانی پور، ۱۳۷۰)

## ۶- تاریخچه آموزش معماری در جهان:

مدارس معماری نه تنها در پرورش معماران جوان موثر بودند، بلکه هم مامنی برای استادان و هم نهادی بودند که در آن فلسفه معماری در جهت‌های تحول معماری در آن شکل گرفتند. تقریباً هیچ یک از معماران معاصر به نام روزگار ما، بدون مدرسه نبوده‌اند. گروپوس و میس وندر رو، نه تنها در دانشگاه به تدریس معماری اشتغال داشتند بلکه خود موسس مدارس معماری شدند که نام آور شد. رایت اگرچه با دانشگاه خاصی کار نکرد اما مدرسه معماری مشهور خود را داشت. لوکوربوزیه ظاهراً مدرسه نداشت اما همان آتلیه کوچک او در خیابان صور پاریس مدرسه‌ای بود که ده‌ها معماری از اکناف عالم نه به عنوان کارمند بلکه به عنوان کارآموز و شاگرد در مکتب او درس آموختند. در حال حاضر نیز تقریباً همه معمارانی که در ده‌های اخیر صاحب‌نام و آثاری شدند، آنان‌هایی هستند که با مدارس معماری در ارتباط اند. اینها نشان از آن است که نهادهای آموزشی معماری، در گسترش و تحولات معماری نقش حساس و اساسی دارند. (مزینانی، ۱۳۸۶)



## ۷- نحوه بازتاب هویت ایرانی - اسلامی در معماری معاصر:

در بین دیدگاه های مختلف پیرامون برداشت و بازتاب معماری سنتی ایرانی سه گروه کلی قابل ارزیابی است. گروه اول به برداشت صریح و مستقیم از معماری گذشته باور دارند. سلطان زاده این مورد را کاربرد برخی فرم ها، ترکیب ها، عناصر و یا تزیینات سنتی، به صورت کما بیش مستقیم به نحوی که نه تنها برای معماران بلکه برای مردم غیرمتخصص نیز قابل شناسایی و درک باشد، می داند. (سلطان زاده، ۱۳۸۵) گروه دوم شامل این دیدگاه است که در نگاه به معماری سنتی باید برداشتی غیر صریح داشت در این حالت در بسیاری از موارد از الگوها، چهارچوب ها و عناصر معماری ایرانی بهره گرفته می شود اما به شکل نوین. گروه سوم نگاهی مفهومی به معماری سنتی دارند به این منظور که نکاتی از مفاهیم اصیل به کار رفته در معماری سنتی می باید در معماری معاصر در نظر گرفته شود. مفهوم نه تنها در معماری امروز ما بلکه در معماری دنیا تا ابد قابل دوام و تکرار است. (میرمیران، ۱۳۷۵).

جدول ۱: شاخصه های بهره گیری از معماری ایرانی اسلامی (رضوی پور، ۱۳۹۷)

مصدق ها	ویژگی ها	شاخصه های معماری ایرانی - اسلامی
استفاده از انواع طاق، قوس و گنبد و ...	ویژگی های شکلی و صوری بناهای ایرانی	شاخصه های فرمی
الگوی چهار تایی ، الگوی چلیپایی و ...	استنباط تجریدی از یک واقعیت معماری	شاخصه های الگویی
مقیاس انسانی، بینش نمادین، پیمون، رعایت سلسله مراتب و ...	تداوم و تکرار مفاهیم اصیل مستقل از فرم و الگو	شاخصه های مفهومی

## ۸- ویژگی های معماری ایرانی - اسلامی:

برای تبیین چپستی مفاهیم و اصول معماری ایرانی - اسلامی با بررسی دیدگاه معماران صاحب نظر در خصوص معماری ایرانی می توان به کلیتی از ویژگی های معماری ایرانی رسید که نتیجه آن در قالب جدول زیر ارائه می شود. در ادامه صرف نظر از اینکه کدام یک از سه روش فوق الذکر به شکلی درست هویت معماری ایرانی را حفظ و متبلور می کند به بررسی چگونگی به کارگیری هر سه روش مذکور در بازنمایی هویت ایرانی - اسلامی در نمونه های موردی خواهیم پرداخت.



جدول ۲: شاخص های هویت ساز معماری ایرانی (رضوی پور، ۱۳۹۸)

ویژگی های معماری ایرانی از دید صاحب نظران	توضیحات
درونگرایی	معماری ایرانی، معماری درون است و نه معماری بیرون، اصل بنیادین معماری ما، توجه و تاکید بر درون است و از بیرون گنگ و اصم است. (افشار نادری، ۱۳۷۴) برخی دیگر درونگرایی را از ویژگی های نوع تفکر شرقی می دانند که در معماری اسلامی نیز ظهور کرده است. (شیخ زین الدین به نقل از نو کار، ۱۳۸۹)
محرمیت	معمولاً اصل محرمیت در طراحی و احداث، رعایت می شد تا افراد خانواده از دید اشخاص نامحرم محفوظ باشند. این نوع نگرش را می توان در جدایی فضای خصوصی و عمومی در جامعه سنتی و گذشته ایران دید. (بانی مسعود، ۱۳۸۸)
سلسله مراتب	رده بندی فضای از خارج تا داخل، استفاده از فضاهای باز، نیمه باز و بسته و نیز به کارگیری عناصر واسط مانند هشتی، میان در و غیره بر مرزبندی حریم های فضایی و رعایت سلسله مراتب فضایی تاکید دارد. (تقوایی، ۱۳۸۶)
مرکز گرایی	در معماری ایرانی تمرکز آفرینی و ایجاد آرامش فضایی با محور بندی کردن فضاهای باز و نیمه باز و بسته انجام می گیرد. در نماها، بدنه سازی ها، ضرب آهنگ ستون گذاری و پنجره گذاری ها اغلب تقسیمات به صورت اعداد فرد یعنی ۳ و ۵ و ۷ انجام می شود تا همواره قسمت میانی فضای خالی باشد و نگاه انسان بر روی توده و جرم ساختمان مانند ستون جرز و دیوارها ثابت نشود. (نقره کار، ۱۳۸۹)
تعریف و ترکیب فضایی	از نظر روانشناسی سه گروه فضای تعریف شده شامل فضاهای باز، فضاهای سرپوشیده و فضای بسته است که اساس الگوهای مشخص با هم ترکیب می شوند می شده اند در این ترکیب ها ارتباط، اتصال، تداخل و تداوم فضا، مدنظر بوده است. (حائری، ۱۳۷۴)
اقلیم	استفاده از مصالح بومی و سازگار با محیط، در نظرگیری اقلیم به عنوان یک اصل اساسی بهره گیری از مواهب طبیعی، از نکاتی است که در معماری ایرانی به وضوح رعایت شده است. معماران ایرانی بر این باور بودند که مصالح باید بوم آورد باشد و تا آنجا که شدنی است از امکانات محلی بهره گیری شود. (پیرنیا، ۱۳۸۶)
پیمون و هندسه	هندسه نیز نقش عمده ای در شکل گیری معماری ایرانی چه در پلان، حجم و نیز تزیینات گوناگون آن دارد. هندسه وسیله پیوند معماری ایران با رازهای نظام آفرینش است. (پیرنیا، ۱۳۸۸)
وحدت در عین کثرت	اجزای یک اثر معماری ایرانی هر یک خود به خود کامل است. در کنار هم یک شکل تام و تمام را تشکیل می دهند، این اجزا مانند بلور ها و سلول های بسیار منظم، ترکیب بسیار پیچیده ای را در قالب یک مجموعه ارائه می کند. چنین نظم مختلف در یک کل در میان میزند و تنوع آرامبخش و توأم با قاعده ای را القا می کنند. (شیخ زین الدین، ۱۳۷۴)
مقیاس انسانی	این معماری بر پایه مقیاس انسانی و تناسبات طلایی بدن انسان قرار گرفته است. از مقیاس اتاق تا خانه حیاط دار، محله و شهر، سلسله مراتبی از حلقه های اتصال اجتماعی وجود دارد که فرد را با جامعه اش وحدت می بخشد. (اردلان، ۱۳۷۴)
نوآوری	معماری ایرانی با زیبایی ناب شگفت آورش، ثمره ابلاغ و ترکیب عالی ترین فنون ساختمانی در یک خلق جدید است. طاق سهمی ساسانی، انقلاب در شیوه اجرکاری در دوره سلجوقی، ابداع در زمینه های کاشیکاری و غیره نمونه هایی از نوآوری در معماری ایرانی است. (اردلان، ۱۳۷۴)



### ۹- نمونه موردی و شرح پژوهش:

معماران مورد بررسی در این پژوهش به شکل موردی از بین معماران مطرح معاصر و برنده جایزه معمار چند سال اخیر انتخاب گردیده و دانشکده هایی که در آنجا به تحصیل معماری پرداخته بود اند شناسایی و سپس میزان بهره گیری از شاخص های معماری ایرانی - اسلامی و نقش فضای معماری آن دانشکده ها و در مرحله بعد میزان بهره گیری از شاخص های معماری ایرانی - اسلامی ساختمان دانشکده ها استخراج و در نهایت تاثیر آن بر آثارشان، به عنوان نتیجه پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است.

### ۹-۱- بررسی شاخصه ها:

به این صورت که با استفاده از جدول شماره ۳ و با امتیاز دهی به آثار معماران و دانشگاه های محل تحصیل آنها، با توجه به شاخص های هویت ساز معماری ایرانی - اسلامی، می توان تاثیر نقش فضای آموزش بر نگرش دانش آموختگان معماری معاصر ایران را به هویت ایرانی - اسلامی، به بحث گذاشت (جدول شماره ۴).

جدول ۳: جدول مقایسه نمونه موردی با توجه به شاخصه های معماری ایرانی - اسلامی منبع: نگارندگان

میزان بهره گیری از شاخص های معماری ایرانی - اسلامی				شاخصه های بهره گیری از معماری ایرانی - اسلامی	
عدم بهره گیری	کم	متوسط	زیاد		
				استفاده از انواع طاق، قوس و گنبد و ...	شاخص های صوری
				الگوی چهار تایی، الگوی چلیپایی و ...	شاخص های الگویی
				درونگرایی	شاخص های هویت ساز معماری ایرانی
				محرمیت	
				سلسه مراتب	
				مرکز گرایی	
				تعریف و ترکیب فضایی	
				اقلیم	
				پیمون و هندسه	
				وحدت در عین کثرت	
				مقیاس انسانی	
				نوآوری	





جدول ۴: معرفی معماران و شاخص های هویت ساز ایرانی - اسلامی در آثار آنان (منبع: نگارندگان)

ردیف	نام معمار	آثار	ویژگی معماری	محل تحصیل	شاخص های هویت ساز معماری ایرانی - اسلامی	تصاویر
۱	هادی میرمیران	مجموعه ورزشی رفسنجان، شهر جدید بهارستان، مجتمع مسکونی ایل گلی	حفظ روح معماری کهن ایران، بهره گیری از میراث گذشته، تاکید بر فضا	دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران	سلسله مراتب، تعریف و ترکیب فضا، نوآوری	
۲	فرهاد احمدی	مرکز فرهنگی اصفهان، کتابخانه مرکزی علم و صنعت، مرکز فرهنگی دزفول	توجه به هویت، نگاه به گذشته و توجه به معماری تاریخی ایران، نگاه مفهومی به فضا	دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران	استفاده از الگوهای چهارتایی و چلیپایی، درونگرایی، سلسله مراتب، پیمون و هندسه، وحدت در عین کثرت	
۳	محمد رضا نیکبخت	مجتمع های مسکونی مهرآفرین، ستاره گلستان، علوی	توجه به ارزش های پایدار معماری ایرانی، توجه به جزئیات و رنگ در معماری	دانشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی	مقیاس انسانی، نوع آوری، اقلیم	
۴	لیلا عراقیان	پل طبیعت، سازه چادری بوستان آب و آتش	توجه به شاخص های مفهومی معماری ایرانی، نوآوری و استفاده از تکنولوژی بروز	دانشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی	سلسله مراتب، تعریف و ترکیب فضایی، نوآوری	
۵	حامد بدری احمدی	ساختمان تجاری مهرآز، مجتمع مسکونی شماره ۳۰، رستوران کانکریت	توجه به مصالح و المان های سنتی، سازماندهی فضایی	دانشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی	درونگرایی، تعریف و ترکیب فضایی، اقلیم، مقیاس انسانی	
۶	هومن بالا زاده	ساختمان اداری شریف، دفتر مرکزی آجر کهن، سرام	هماهنگی با ویژگی های فرهنگی و جغرافیایی سایت، توجه به هویت معماری ایرانی	دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد تبریز	نوع آوری، تعریف و ترکیب فضایی، اقلیم	
۷	علیرضا تغابنی	خانه شریفی ها، خانه دوست، نظام مهندسی قزوین	ساده گرایی در طراحی، مستقل از زمان، توجه به فرم، فضا و ساختار	دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات	نوع آوری، سلسله مراتب، تعریف و ترکیب فضایی	
۸	علی سوداگران و نازنین کازرونیان	پروژه مسکونی مهر، مجتمع سرزمین من، اطلاعات گردشگری شیراز، هتل سنگ سیاه	توجه به مصالح، نوآوری در طرح، توجه فضای سبز،	دانشکده معماری دانشگاه آزاد شیراز	سلسله مراتب، مقیاس انسانی، تعریف و ترکیب فضایی، نوع آوری	





## ۹-۲- بررسی شاخصه ها در مکان آموزش:

استفاده از ویژگی های معماری ایرانی - اسلامی در الگوی طراحی فرم، تزئینات و کیفیت ساخت وساز، مصالح به دو صورت انجام شده است:

الف) بناهایی که به صورت مستقیم از فرم، تزئینات و مصالح (نظیر ستون، پلکان و نقوش تزئینی) و نشانه های معماری ملی از معماری قبل و بعد اسلام و دوره مدرن استفاده می کردند.

ب) بناهای که با الهام از معماری قبل و بعد اسلام ساخته شده و در آنها اشاره غیرمستقیم به عناصر قبل و بعد از اسلام دیده می شود، ضمن اینکه ویژگی های معماری دوران خود را نیز بازگو می کردند.

به طور کلی در طراحی دانشگاه ها مورد بررسی این حقیقت مشهود است که در الگوهای فرمی و حجمی، عناصر معماری و تزئینات و در کیفیت ساخت و مصالح نوعی التقاط گرایی و استفاده از عناصر دوره های مختلف و عدم پیروی از خط مشی فکری خاص مشهود است. این ویژگی بارز دوران گذار از سنت به سوی جهانی شدن در ایران و همچنین در طراحی دانشگاه های ایران به درستی اتفاق نیفتاده است. (یزدانی - خلیلیان، ۱۴۰۰)

ردیف	نام مکان آموزش معماری	معماران فارغ التحصیل	ویژگی معماری ساختمان دانشگاه	شاخص های هویت ساز	تصاویر
۱	دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران	هادی میرمیران فرهاد احمدی	حفظ روح معماری کهن ایران، بهره گیری از میراث گذشته، تاکید بر فضا	الگوی محوری، سلسله مراتب، پیمون و هندسه	
۲	دانشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی	محمدرضا نیکبخت حامد بدری احمدی لیلا عراقیان	استفاده از مصالح مدرن، کشیدگی پلان، عدم استفاده از تقارن، خالص گرایی فرم پنجره های افقی به سبک لوکوبوزیه	تعریف و ترکیب فضایی	
۳	دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات	علیرضا تغابنی	بکارگیری از المان های مدرن بهره گیری از مصالح مدرن	ندارد	
۴	دانشکده معماری دانشگاه آزاد شیراز	علی سوداگران نازنین کازرونیان	بکارگیری ایوان بهره گیری از کلاه فرنگی و معماری سنتی (تغییر کاربری خانه های سنتی به جای دانشکده)	وحدت در کثرت، مرکز گرایی، مقیاس انسانی	
۵	دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد تبریز	هومن بالا زاده	بکارگیری از المان های مدرن بهره گیری از مصالح مدرن	ندارد	



## ۷- نتیجه گیری

توجه به هویت ایرانی- اسلامی در طراحی مکان های آموزش ایرانی در کنار شیوه های نوین آموزش معماری، از اهمیت زیادی برخوردار است و می تواند بر فارغ التحصیلان معماری و در نتیجه بر معماری آینده ایران تأثیر گذار باشد. همانطور که مشاهده شد در طراحی دانشکده های معماری در دوران پهلوی توجه به معیارهای ملی گرایانه و الگوهای ایرانی قبل از اسلام، و در برخی تمایل به سبک های مدرن غربی دوران خود، به چشم می خورد ولی در معماری مکان های آموزشی سال های اخیر نوعی آشفتگی و عدم هماهنگی با ویژگی ها و معیار های هویت ساز معماری ایرانی- اسلامی به چشم می خورد. به طوری که حتی نمیتوان معماری آن ها را در سبک های به خصوصی طبقه بندی کرد.

ولی با بررسی آثار معماری دانش آموزان همین دانشگاه ها می توان دریافت آنهایی که فارغ از محل تحصیل خود اهتمام ویژه ای در استفاده از شاخص های هویت ساز معماری ایرانی - اسلامی در کارهای خود داشته اند به موفقیت ها و جوایز معماری متعددی نائل آمده اند. بنابر این می توان نتیجه گرفت توجه به معیارهای ایرانی- اسلامی در طراحی معماری فضاهای آموزشی به خصوص مکان های آموزش معماری، می تواند بر نگرش فارغ التحصیلان معماری کشور تأثیر گذار باشد.



## مراجع:

- ۱) پارسایی، گورکانی (۱۳۹۸)، دیالکتیک معماری ایرانی اسلامی با موضوع آموزش و فضای آموزشی، تهران، نشریه شباک،
- ۲) حجت، عیسی (۱۳۹۳)، سنت و بدعت در آموزش معماری، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۳) دهخدا، علی اکبر، (۱۳۸۲). لغتنامهی دهخدا. تهران: روزنه.
- ۴) سلیمانی پور، (۱۳۷۰)، سرگذشت آموزش معماری در ایران از زبان اولین فارغ التحصیلان رشته معماری، فصل نامه آبادی.
- ۵) طباطبایی، محمد حسین. (۱۳۶۳)، تفسیر المیزان. ترجمه محمد باقر موسوی همدانی. تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء.
- ۶) فائزه یزدان-شاهین خلیلیان (۱۴۰۰)، بررسی اثر ملی گرایی بر معماری دانشگاههای ایران دوره پهلوی، تهران، کنفرانس ملی شهرسازی و معماری،
- ۷) مهدوی نژاد (۱۳۹۳)، هویت گرایی در معماری معاصر کشورهای اسلامی، تهران، فصلنامه پژوهش های معماری اسلامی،
- ۸) میرمیران، هادی. (۱۳۷۹). مدرسه ی شهید مطهری (سیهسالار): نگاهی به معماری دوره قاجار شکوفایی ساخت و افول پرداخت.